

καλειστικῶς καὶ μετὰ τῆς διακρινούσης αὐτὴν θεο-
μουργοῦ φιλοπονίας εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σπου-
δῆς τῶν ἐν τῷ τεμένει τούτῳ τῶν Μουσῶν διδασκο-
μένων παντὸς κλάδου μαθημάτων, καὶ ἀπέχουσα
πάσης ἀλλοτρίας καὶ ἀντιφατικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν
τῆς ἀκαδημαϊκῆς φοιτήσεως ιδέας καὶ πράξεως, θέ-
λει ἀποδείξει ὅτι ἐκτιμᾷ τὸ εὐτύχημα τοῦ νὰ εὐρί-
σκη ἐντὸς τῆς πατρίδος, πλησίον τοῦ πατρικοῦ οἴ-
κου, καὶ ἄνευ ἐκτάκτων θυσιῶν, ἀνωτέρων τῶν ἡμε-
τέρων δυνάμεων καὶ πόρων, πηγὴν ἄφθονον εἰς τὴν
δύναται προχειρῶς ν' ἀντλή τὰ νάματα πάσης ἐπι-
στήμης, προσηκόντως δ' ἐμφορουμένη τῆς ἐν τῷ ἔ-
θνικῷ τούτῳ πανδιδακτηρίῳ προσφερομένης αὐτῇ
ὑπὸ τῶν καθηγητῶν λογικῆς τροφῆς, θέλει ἀμείβει
αὐτοὺς διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ της, οὕτω
δὲ προαλειφθῆ ἐπαξίως τοῦ μεγάλου ἡμῶν παρελ-
θόντος, καὶ τοῦ, σὺν Θεῷ δ' εἰρήσθω, ἔτι μείζονος
ἡμῶν μέλλοντος, εἰς τοὺς παντοδαποὺς ἀγῶνας τοῦ
ἐπιστημονικοῦ καὶ τοῦ πολιτικοῦ βίου, εἰς οὗ τὰ
πρόθυρα εὐτυχῶς σήμερον ἴσταται.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Τὸν Μάιον, τὸν Ἰούνιον καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ ἐνε-
στῶτος ἔτους ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τῆς παιδείας
ὑπουργείου τρεῖς ἐκθέσεις μετὰ πινάκων, ἱστοροῦσαι
τὴν ἐν γένει κατάστασιν τῆς παιδείας ἐν Ἑλλάδι
κατὰ τὸ παρελθὸν 1869 ἔτος. Ταύτας δημοσιεύον-
τες καὶ διὰ τῆς *Πανθώρας* ὡς ἀξίας ἀναγνώσεως,
συγκεφαλαιούμεεν χάριν εὐκολίας τοῦ ἀναγνώστου τὸ
περιεχόμενον τῶν πινάκων, παραθέτοντες καὶ τὰ
περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀντικειμένου περίσματα τῶν παρελ-
θόντων ἐτῶν, διότι αἱ ἐν Ἑλλάδι ἐκδιδόμεναι πολι-
τειογραφικαὶ (στατιστικαὶ) εἰδήσεις ἀναγκάζουσιν
ἡμᾶς νὰ ἐπιφωνώμεν συνεχῶς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἐ-
κείνο: «ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ποῦ ἐστὶν ἡ ἀλήθεια;»

Ἐν τῷ πανεπιστημίῳ ἐδίδαξαν τὸ 1869 51 κα-
θηγηταί, ἐδιδάχθησαν δὲ φοιτηταί 1205. Τὸ ὑπουρ-
γεῖον λέγει ὅτι ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἀνωτάτου τού-
του ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος μέχρι τοῦ 1869,
ἦτοι ἐν διαστήματι ἐτῶν 32, διήκουσαν τῶν μαθη-
μάτων 5,245, ἦτοι 165 μαθηταί κατ' ἔτος. Ἀλλὰ
παρατηρητέον μὴ εἶναι ἐσφαλμένη ἡ εἰδήσις αὕτη.

Τῆς δὲ μέσης παιδείας αἱ παραδόσεις ἐγένοντο
εἰς 15 γυμνάσια καὶ 114 ἑλλήν. σχολεῖα ὑπὸ 94
καθηγητῶν καὶ 236 διδασκάλων πρὸς 5,971 μα-
θητάς. Πρὸς τούτοις ἐδιδάχθησαν 115 μαθηταί ἐκ-
κλησιαστικὰ μαθήματα εἰς τέσσαρα σχολεῖα ὑπὸ 12
καθηγητῶν καὶ 19 διδασκάλων, καθὼς καὶ 83 ἑ-
τεροὶ τὴν ναυτικὴν εἰς 83 σχολεῖα ὑπὸ 6 διδασκά-

λων. Ἰπῆρχον δὲ καὶ ἑνδεκα ἰδιωτικὰ σχολεῖα ἀφ-
ρένων μετὰ 564 μαθητῶν, καὶ δώδεκα κορασιῶν
μετὰ 1025 μαθητριῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἀνωτάτης καὶ μέσης
παιδείας: τῆς δὲ δημοτικῆς σχολεῖα μὲν ὑπῆρχον
1140, διδάσκαλοι δὲ 1230 καὶ μαθηταί ἀμφοτέ-
ρων τῶν φύλων 60,634.

Ἐδιδάχθησαν ἄρα ἐντὸς τοῦ ἔτους ἐκείνου ἐν τε
τῷ πανεπιστημίῳ, τοῖς γυμνασίοις, τοῖς ἑλληνικοῖς
καὶ τοῖς δημοτικοῖς σχολείοις μαθηταί 68,008.

Διὰ τὴν δημοτικὴν παιδείαν ἐδαπανήθησαν δρ.
879,420, διὰ δὲ τὴν ἑλληνικὴν οὐδὲν λέγει ἡ ἀρ-
μοδία ἐκθεσις.

Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος συνέκειτο τὸ 1869
κατὰ τὴν μίαν τῶν ἐκθέσεων εἰς 4,304,263 κα-
τοίκους. Σημειωτέον ὅμως ὅτι μεταξὺ τῶν μαθητευ-
ομένων εἰσὶ καὶ οὐκ ὀλίγοι ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Τὸ 1853 ἐμαθήτευσαν 46,327, ἐδίδαξαν 695
εἰς 483 ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα καὶ ἐδαπανή-
θησαν 643,858 δρ. (1).

Τὸ 1854 ἐμαθήτευσαν 38,018, ἐδίδαξαν 688
εἰς 479 σχολεῖα, καὶ ἐδαπανήθησαν 884,429
δρ. (2).

Τὸ 1855—1856, μαθηταί 58,674, διδάσκαλοι
1111, σχολεῖα 860, καὶ δαπάναι 735,184 (3).

Τὸ 1858, μαθηταί 64,064, διδάσκαλοι 904,
σχολεῖα 945, δαπάναι 1,394,184 (4).

Τὸ 1866, μαθηταί 76,000, σχολεῖα 1407 (5)
καὶ τὸ 1868, μαθηταί 78,637, ἦτοι δέκα χιλιά-
δες ὀλιγώτερον τῶν διδαχθέντων κατὰ τὸ 1869,
ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω.

Καὶ τετάρτη δὲ ἀξία λόγου ἐκθεσις ἐδημοσιεύθη
ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ὑπουργείου, ἡ περὶ τῶν κληροδοτη-
μάτων ὅσα ἀφιερώθησαν ὑπὸ περισπουδάστων ὁμο-
γενῶν εἰς τὴν παιδείαν τῆς Ἑλλάδος. Κατ' αὐτὴν
ἀπὸ τοῦ 1835 μέχρι τέλους τοῦ 1869 τὸ ποσὸν
αὐτῶν μετὰ τοῦ τόκου ἀνέβη εἰς 6,150,456, ἐξ ὧν
μετὰ δαπάνην 2,926,546 δραχ. εἰς ἀνέγερσιν μου-
σείου, ἐκπαιδ. καταστημάτων, συντήρησιν ὑποτρό-
φων καὶ καθεξῆς, ὑπολείπονται δραχ. 3,223,910.
Παρατηρητέον δὲ ὅτι μεταξὺ αὐτῶν δὲν περιλαμ-
βάνονται καὶ τὰ παρ' ἄλλων διαχειριζόμενα, οἷον
τὰ τοῦ πανεπιστημίου, Ἀμαλίου, φιλεκπαίδ. ἐται-
ρίας, ὄρφανοτροφείου Χ. Κώστα, ἀρχαιολ. ἐταιρίας,
Ζαπέιου, Ἀστεροσκοπείου, Πολυτεχνείου, Ἀκαδη-
μίας κλ.

Εἰς τὰς περὶ τῆς παιδείας ἐκθέσεις ἀναγινώσκο-

(1) Πανδ. τόμ. Δ', σελ. 227.

(2) Πανδ. τόμ. ε', σελ. 359.

(3) Πανδ. τόμ. ζ', σελ. 539.

(4) Πανδ. τόμ. θ', σελ. 496.

(5) Πανδ. τόμ. ιθ', σελ. 338.

μεν δύο τινὰ ἰδιαζόντως χαρμόσυνα· πρῶτον, ὅτι «κάνεις τῶν δήμων δὲν στερεῖται σήμερον δημοτικοῦ σχολείου, οἱ πλείστοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι τρία καὶ τέσσαρα, καὶ πολλοὶ πέντε καὶ ἕξ,» καὶ δεύτερον ὅτι «ἡ πρὸς τὰς τέχνας ῥοπή καθίσταται ὡσαυτάκι ζωηρότερα.» Καὶρὸς τέλος πάντων νὰ τραπῶμεν οἱ πολλοὶ εἰς ἔργα, ἅτινα καθιστῶσι καὶ ἀνετώτερον, καὶ ἠθικώτερον καὶ ἀληθῶς ἀνεξάρτητον τὸν βίον.

Ἴδου αἱ ἐκθέσεις·

«Εὐσεβιάστως ὑποβάλλω τῇ Ἰμπετέρᾳ Μεγαλειότητι καὶ τοῖς τῆς μέσης καὶ ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως ἀπογραφικοῦ πίνακος, παριστάνοντας τὴν ἀριθμητικὴν ἀμφοτέρων κατάστασιν κατὰ τὸ ἔτος 1869.

Ἐν τούτοις προστίθεται στήλη ἐνδεικτικὴ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, καὶ ἕτερα ἐν ἧ ἐκδηλοῦται ὁ ἀριθμὸς τῶν τε μαθητῶν καὶ φοιτητῶν τῶν ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὀρμωμένων, ὧν αἱ οἰκογένειαι δὲν διαμένουσιν ἐντὸς τοῦ Κράτους.

Καὶ ἐξ ἐκείνης μὲν ἐξάγεται ἡ διαφορὰ τῆς κατὰ τὰ δύο συνεχῆ σχολικὰ ἔτη φοιτήσεως, ἐκ ταύτης δὲ κατὰ πόσον τὰ ἡμέτερα ἐκπαιδευτήρια εἶναι χρήσιμα καὶ εἰς τοὺς ἐξω ὀμογενεῖς, ὧν αἱ φιλόμουσοι συνδρομαὶ συνετέλεσαν καὶ συντελοῦσιν εἰς τὸ εὖ εἶναι τῆς δημοσίας ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδεύσεως.

Αἱ δειναὶ οἰκονομικαὶ δυσχέρειαι ὑπηγόρευσαν τὴν ἀνάγκην τῆς κατὰ τὸ 1868 ἐλαττώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑλληνοδιδασκάλων καὶ τῆς ἐκ τούτου προσωρινῆς ἀργίας Ἑλληνικῶν τινῶν Σχολείων, ὅσα εἶχον σχετικῶς πρὸς τὰ ἄλλα τοὺς ὀλιγωτέρους μαθητὰς· ἐκ τούτου δὲ καὶ ἐκ τῆς συστηθείσης αὐστηρότητος περὶ τὰς ἐξετάσεις τῶν ἀπὸ τῶν δημοτικῶν σχολείων εἰς τὰ Ἑλληνικὰ μεταβαινόντων μαθητῶν καὶ τῶν ἀπὸ τούτων εἰς τὰ Γυμνάσια, ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῆς ἐπιστροφῆς τῶν ἐκ Κρήτης οἰκογενειῶν εἰς τὰ ἴδια ἠλαττώθη ὀλίγον ὁ τῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως μαθητῶν ἀριθμὸς· συνετέλεσε δὲ ἀκόμη εἰς τοῦτο καὶ ἡ πρὸς τὰς τέχνας ζωηρότερα ὡσαυτάκι καθισταμένη ῥοπή, ἣν κρατύνει καὶ ἡ ἀνάγκη, πλεονασάντων ἤδη τῶν εἰς ἐπιστημονικὰ ἐπαγγέλματα καταρτισθέντων. Ἀλλὰ σημειωτέον ὅτι πολλοὶ τούτων καλοῦνται εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀναπληροῦντες οὕτω καὶ τῆς Ἀνατολῆς τὰς ἀνάγκας κατὰ πολὺ μέρος. Ἐξηγῶ δὲ τὴν αἰτίαν τῆς ἐλαττώσεως ἵνα μὴ ὑποτεθῆ ὅτι προῆλθεν αὕτη ἐκ παρακμῆς τῆς φιλομαθείας ἢ ἄλλων ἀποθάρρυντικῶν ἀφορμῶν.

Εἶναι λυπηρὸν ὅτι, μὴ ἀποπερατωθείσης ἔτι τῆς ἀπογραφῆς τοῦ νῦν πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ Βασιλείου, δὲν δύναται μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας νὰ ὀρισθῆ ἡ ἀναλογία τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν πληθυσμὸν καὶ νὰ ἐξαχθῆ ἐκ τούτου ἡ κατὰ παράθεσιν πρὸς ἄλλα ἔθνη κλίσις τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος

πρὸς τὴν μάθησιν· ὁ τεθεὶς ἐν μιᾷ τῶν στηλῶν τοῦ πίνακος πληθυσμὸς τῆς μὲν ἄλλης Ἑλλάδος τοῦ 1861 τῶν δὲ Ἰονίων νήσων τοῦ 1865, δὲν δύναται εἰμὴ κατὰ προσέγγισιν νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπόν.

Εἰς τὸ προσωπικόν τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως δὲν ἐπηνέχθησαν πολλαὶ ἢ ἀπότομοι μεταβολαί· ἐτηρήθη αὐστηρῶς ἡ σωστικὴ ἀρχὴ τοῦ νὰ μὴ ἐπηρεάζῃ τὴν τύχην τῶν διδασκάλων αἱ πολιτικαὶ διαφοραὶ καὶ διενέξεις, κύριος δὲ τῆς τύχης αὐτῶν νὰ ἦναι ὁ βαθμὸς τοῦ ζήλου των καὶ ἡ διαγωγή των καὶ τὸ συμφέρον τῆς ὑπηρεσίας ἧτις εἶναι αὐτοῖς διαπεπιστευμένη· οὕτω κρατύνονται εἰς τὴν εὐορκὸν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντός των καὶ διατελοῦσιν ἀπηλλαγμένοι παντὸς ἄλλοθεν φόβου, διδόν, καὶ κατ' ἐλάχιστον ὑπάρχοντα, ὀλίγον προσέχουσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν φροντίζοντες μᾶλλον πῶς ν' ἀποσοθήσωσιν ἢ προλάβωσι τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον. Ἐκ τούτου ἐξηγεῖται ὁ λόγος τῆς σπανιότητος τῶν τε μεταθέσεων αὐτῶν καὶ τῆς τελείας ἀποχῆς ἀπὸ τῆς ἀπολύσεώς των, ἐξαιρουμένων μόνων δύο ἐσχάτως γενομένων προσωρινῶν ἀπολύσεων ἕνεκα πειθαρχικῶν λόγων.

Προβιβασμοὶ δὲν ἔγειναν εἰς τὸ προσωπικόν τῶν λειτουργῶν τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, διότι ἠσπάσθη καμὼ τὴν ἀρχὴν ὅτι τὸ Ἰπουργεῖον τοποθετεῖ καταλλήλως τὰ πρόσωπα κατὰ τὴν ἱκανότητα αὐτῶν καὶ τῆς ὑπηρεσίας τὰς ἀνάγκας, ἀλλὰ δὲν βαθμολογεῖ· οἱ βαθμοὶ εἶναι προϊόντα περιουσίας γνώσεων, ὧν ἡ ἐξέλεξις ἀνήκει εἰς τὰ ἀρμόδια παιδευτήρια. Οὕτω καὶ ὡς πρὸς τὰς προαγωγὰς ἐρείδεται ὁ διδάσκων εἰς τοὺς ἰδίους ἀγῶνας, εἰς τὴν ἰδίαν φιλομάθειαν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν προαίρεσιν τῆς προϊσταμένης ἀρχῆς, ἧτις δι' ἠθικῶν μόνον ἀμοιβῶν δύναται νὰ βραβεύσῃ τοὺς διακρινομένους τῶν ἄλλων ἀποδεδειγμένως ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ἐαυτῶν καθηκόντων καὶ τῇ μακρᾷ παραμονῇ εἰς τὸ πολύμοχθον στάδιον τῆς λειτουργίας τῆς δημοσίας παιδεύσεως. Οὕτω δὲ ἐξέλιπον καὶ τὰ περὶ προτιμήσεων παράπονα καὶ πολλαὶ ἄλλαι δυσχέρειαι, αἵτινες πάντοτε ἀναφύονται ἐκ τῆς ἀκανονίστου χρήσεως τῆς ἐξουσίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς ἀρχῆς. Μετὰ χαρᾶς δὲ πληροφορῶ τὴν Ἰμπετέραν Μεγαλειότητα ὅτι ἡ τῶν διδασκόντων ἀφοσίωσις εἰς τὸ θεῖόν των ἔργον εἶναι ἀκμαία, ὑπατρεφομένη ἐκ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης, καὶ μηδύλως ἐπηρεαζομένη ἐκ τῆς κατ' ἀνάγκην εὐτελείας τῶν ὑλικῶν ἀμοιβῶν.

Ἡ ἐν ταῖς Ἰονίοις νήσοις μέση ἐκπαίδευσις, ἀφομοιωθεῖσα καθ' ὀλοκληρίαν πρὸς τὸ ἐν τῷ ἐπιλοίπῳ κράτει ἐν ἰσχύϊ σύστημα, φέρει ἤδη κατ' ἐσχῆν τοὺς καρποὺς τῆς φιλομαθείας τῶν κατοίκων τοῦ μέρους ἐκείνου τοῦ Βασιλείου.

Ἐν τῷ πίνακι τῆς καταστάσεως τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἰδίως βλέπει τις τὴν προκοπὴν τῆς ἐπιστημονικῆς παιδείσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ τὴν ὑπηρεσίαν ἣν τὸ καθίδρυμα τοῦτο προσήνεγκεν εἰς τὸ Πανελλήνιον καὶ ἐν γένει εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἡ τοιαύτη του ἀγλαὰ καρποφορία εἶναι εὐσεβῆς πλήρωσις τῶν εὐχῶν τῶν προσενηγόντων εἰς τὴν ἀνίδρυσιν τοῦ περιφανοῦς καταστήματος αὐτοῦ, καὶ τῶν ὁσημέραι ἀποδεκατιζόντων τὸ προῖον τῶν ιδρώτων των ἢ πᾶσαν σχεδὸν αὐτῶν τὴν περιουσίαν κληροδοτούντων εἰς προίκισιν αὐτοῦ. Καὶ τούτων μὲν τὴν φιλομουσίαν ἐξεγείρει ἡ πρόοδος αὐτοῦ, ἐκείνων δὲ τὴν φιλογενῆ ζῆλον προῦκάλεσεν ἡ ἐλπίς ἢ μᾶλλον ἡ πεποίθησις ὅτι τοιαύτη ἔμελλε νὰ ἦνε ἡ καρποφορία τῆς φιλοπατρίας των. Παρατηρῶ δὲ ὅτι ἡ περιουσία τοῦ Πανεπιστημίου ὁσημέραι σπουδαίως ἀυξάνει, διότι καὶ οἱ μισθοὶ τῶν Κ. Κ. καθηγητῶν καταβάλλονται ὑπὸ τοῦ δημοσίου καὶ ἐπιχορηγησις ἐξ ὁδῶν οὐσιώδους δίδοται αὐτῷ ἔτησίως.

Μέσης ἐκπαιδεύσεως δημόσια παιδευτήρια διὰ τὰ κοράσια δὲν ὑπάρχουσι. Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀναπληροῦσι πάνυ φιλοτίμως ἰδιῶται ἀπὸ τοῦ 1832, ὅτε πρῶτον συστηματικὸν παρθενγωγεῖον συνέστησεν ἐν Ἑλλάδι ἡ φιλέλλην ἀμερικανὶς Κ. Χίλλ ἐκ συνδρομῶν τῶν ἀγνῶν φίλων τῆς Ἑλλάδος πατριωτῶν αὐτῆς. Τῶν μέσης ἐκπαιδεύσεως παρθενγωγείων ὁ ἀριθμὸς ἐπολλαπλασιάσθη καὶ εἶναι ἤδη ὅσα ἀρκοῦσι καὶ διὰ τὰς τοῦ κράτους ἀνάγκας καὶ διὰ τὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὁπόθεν πλείστοι τῶν ὁμογενῶν ἀποστέλλουσι πρὸς ἐκπαίδευσιν τὰ θυγάτρια αὐτῶν.

Ἐν τοῖς παρθενγωγείοις τούτοις παρασκευάζονται καὶ δημοδιδασκάλισσαι, ἐξ ὧν πλείστα καλοῦνται καὶ εἰς τὴν διεύθυνσιν Σχολείων κορασίων εἰς τὸ ἐξωτερικόν· ὡς διδασκαλεῖον δὲ αὐτῶν ἐν ᾧ ἐξετάζονται αὐταί, ὠρίσθη διὰ Β. Διατάγματος τὸ Ἀρσάκειον Παρθενγωγεῖον· τοῦτο δὲ ὡς καὶ τὰ παραρτήματα αὐτοῦ, διατηρούμενα πάντα δαπάναις τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρίας, διατελοῦσιν ὄντα ἐν εὐαρέστῳ ἀκμῇ. Ἡ αὐτὴ ἑταιρία συνέστησε Παρθενγωγεῖον σπουδαῖον καὶ ἐν Κερκίρα καὶ πρὸς τοῦτο χορηγεῖται αὐτῇ ὑπὸ τοῦ δημοσίου συνδρομὴ ἔτησίᾳ ἐκ δεκακισχιλίων δραχμῶν. Συνέστησε πρὸς τούτοις καὶ διάφορα δημοτικὰ κορασίων σχολεῖα, ὅπου ὑπῆρχεν ἀνάγκη ἀπόλυτος τοιούτων καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ· ὅθεν πολλὴ δφείλεται αὐτῇ χάρις.

Παρεκτὸς δὲ τούτου ὑπάρχουσι καλῶς καὶ διοικούμενα καὶ καρποφορία τὰ πλείστα ἀγαθὰ φέροντα Παρθενγωγεῖα μέσης ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐν Σύρω καὶ ἐν Ἀθήναις δημοσυντήρητα καὶ ἰδιοσυντήρητα, ὧν αἱ διευθύνσεις ἐμφοροῦνται ὑπὸ πολλῆς φιλοτιμίας καὶ εἰλικρινείας ἐνισχυαύσης τὴν πρὸς αὐτὰς ἐμπιστοσύνην τῶν γονέων.

Διὰ τῆς τοιαύτης δὲ ἐμπιστοσύνης συντηροῦνται καὶ οὐκ ὀλίγα ἀρρένων ἰδιωτικὰ ἐκπαιδευτήρια, εἰς 2 καὶ διδάσκονται καὶ ὡς τρόφιμοι ἐνδιατιῶνται παῖδες οὐ μόνον γονέων μὴ δυναμένων ὡς ἐκ τῶν ἐπαγγελμάτων ἢ τῶν ἀσχολῶν των νὰ ἐπιμελῶνται αὐτοὶ τὴν ἀνατροφήν τῶν τέκνων των, ἀλλὰ καὶ ἄλλων διαμενόντων ἐν χώραις, ἐν αἷς δὲν ὑπάρχουσι ἐκπαιδευτήρια ὅλων τῶν βαθμῶν τῆς παιδείσεως.

Πολλὴν εἰς τὴν δημοσίαν παιδευτικὴν παρέχει συνδρομὴν καὶ ἡ καλῶς διοικουμένη καὶ προκόπτουσα Ῥιζάρειος Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή, εἰς ἣν ἐκπαιδεύονται ἐπὶ τὸ τελειότερον οἱ προτιθέμενοι νὰ γίνωσι λειτουργοὶ τῆς ἐκκλησίας.

Εἰς τὸν ἀπογραφικὸν πίνακα προσέθηκα καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μαθητῶν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Σχολείων καὶ τῶν Ναυτικῶν, ἵνα φανῆ ὁ ὅλος ἀριθμὸς τῶν ὁπωσδήποτε ἐν Ἑλλάδι παιδευομένων.

Ἀποπερατῶν τὴν βραχείαν ταύτην ἔκθεσιν, δὲν δύναμαι νὰ μὴ ὁμολογήσω, ὅτι ἐν τῷ παρ' ἡμῖν εἰσηγμένῳ συστήματι τῆς δημοσίας παιδείσεως παντὸς βαθμοῦ πολλὰ ὑπάρχουσι τὰ ἐκ μακρῆς πείρας πλημμελῆ ἀποδειχθέντα. Πολλαὶ διατάξεις ἐκ τοῦ δυσεφαρμοστοῦ αὐτῶν ἔμειναν ἐν ἀχρηστίᾳ, οὐκ ὀλίγα δὲ ἐλλείψεις ἀνεπλήρωθησαν διὰ διαταγμάτων καὶ ὑπουργικῶν διαταγῶν, κατὰ τὰς κρίσεις τῶν ἐκαστοτε διοικούντων τὰ τῆς παιδείας· ὁ τρόπος δ' οὗτος τῆς διορθώσεως ἔφερον ἐν μέρει ἀνωμαλίας τινάς, ὅθεν εἶναι ἀνάγκη συστηματικῆς ἀνθεωρήσεως τῶν ἐκπαιδευτικῶν νόμων, ἀνατιθεμένης τῆς σπουδαίας ταύτης ἐργασίας εἰς ἐπιτροπήν ἐκ τῶν ἀρίστων παρ' ἡμῖν κατὰ τε τὴν παιδείαν καὶ τὴν περὶ τὴν διδασκαλίαν ἐμπειρίαν, ἵνα φερέγγυον οὕτω ὑποβληθῆ εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τῆς Βουλῆς καὶ περιβληθῆ νομοθετικὸν κύρος τὸ παρ' αὐτῆς καταρτισθησόμενον προκείμενον σχεδίασμα.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 6 Ἰουλίου 1870.

Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. καὶ τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργὸς
Δ. Α. ΔΥΓΕΡΙΝΟΣ.

Καθυποβάλλω εὐσεβάστως ὑπ' ὄψιν τῆς Υ. Μεγαλειότητος πίνακα εὐσύνοπτον τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος καταστάσεως τῆς ἐν τῷ Βασιλείῳ προκαταρκτικῆς ἢ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἐπὶ τῆς ὁποίας, ὡς ἀποτελούσης τὰς πρώτας βάσεις τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς διαμορφώσεως τοῦ λαοῦ, ἐπέστησα ἐξ ἀφειτηρίας ὅλην μου τὴν προσοχὴν, πεπεισμένος ὅτι ἐκπληρῶ καθῆκον ἱερὸν, ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ ἔθνους μέριμναν τῆς Υ. Μεγαλειότητος.

Ἡ βαθμυδὸν ἀνάπτυξις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν διαστήματι τῆς παρελθούσης δεκαετίας

καθ' ἣν ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτικῶν σχολείων ἀπὸ 498, ἐφθάσε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς 1230 ἐξ ὧν 199 τῶν κορασίων, ἀποδεικνύει Μεγαλειότητα, ὅτι ἡ πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὰ γράμματα βροπὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶναι πάτριος αὐτοῦ κληρονομία, τῆς ἐποίας οὐδεμία δύναμις ἀνθρωπίνη δύναται πλέον νὰ τὸ στερήσῃ.

Εὐχαρίστως ἄρα δύναμαι νὰ πληροφορήσω τὴν Ὑ. Μεγαλειότητα ὅτι κανεὶς τῶν δήμων δὲν στερεῖται σήμερον δημοτικοῦ σχολείου, οἱ πλείστοι δὲ ἐξ αὐτῶν ἔχουσι τρία καὶ τέσσαρα σχολεῖα, καὶ πολλοὶ πέντε καὶ ἕξ, ἐν οἷς διδάσκονται τοῦλάχιστον αἱ στοιχειωδέστεραι γνώσεις τοῦ ἀναγινώσκειν, γράφειν καὶ ἀριθμεῖν, τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγκην αἰσθάνεται πλείοτερον καθ' ἡμέραν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς.

Τὸ δὲ ὑπουργεῖον, οὐ προΐσταμαι, πᾶσαν αἴτησιν τῶν δήμων περὶ συστάσεως νέων δημοτικῶν σχολείων παρ' αὐτοῖς, καὶ προθύμως παραδέχεται, καὶ ἐκ τῶν ἐνόντων ὑποβοηθεῖ διὰ τῆς ἀπὸ τοῦ δημοσίου πλειοτέρας ἢ ὀλιγωτέρας χορηγίας, καθ' ὅσον ἠθέλην ἐπαρκεῖ τὸ προϋπολογιζόμενον κατ' ἔτος πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον πασὸν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ τοῦ Κράτους.

Παρεκτὸς δὲ τῶν δημοτικῶν τούτων σχολείων, ἐν οἷς διδάσκουσι διδάσκαλοι ἐξετασθέντες καὶ βαθμολογηθέντες ὑπὸ τῶν διοριζομένων ἐπὶ τούτῳ κατ' ἔτος, μετὰ τὴν κατὰ τὸ 1864 διάλυσιν τοῦ διδασκαλείου, ἐπιτροπῶν, κατὰ τὸ παραδεδομένον ἀνέκαθεν σύστημα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, διδάσκουσιν ἐπὶ διδάκτροις ἐν τοῖς μικροῖς καὶ ἀπωκισμένοις ἰδίως χωρίοις, καὶ γραμματοδιδάσκαλοι τὰ κοινότερα τῶν γραμμάτων, καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν διδασκομένων ἐν αὐτοῖς δύναται νὰ ὑπολογισθῇ (διότι ἀκριβὲς αὐτῶν κατάλογος δὲν διατηρεῖται) εἰς δώδεκα ἕως δεκαπέντε χιλιάδας.

Εἰς τὰ σχολεῖα τῶν κορασίων, τῶν ὁποίων τὴν εὐστάσιν καὶ αὐξήσιν παντὶ τρόπῳ ἐπισπεύδει τὸ ὑπουργεῖον, οὐ προΐσταμαι, φαίνονται ὅχι τόσον πρόθυμοι οἱ χωρικοὶ μάλιστα δήμοι, διότι, παρεκτὸς τῶν κυριωτέρων κωμοπόλεων, καὶ ἰδίως τῶν πρωτευουσῶν τῶν Νομῶν, ὅπου ἡ διδασκαλία τῶν κορασίων προβαίνει καὶ ἀκμάζει, οἱ λοιποὶ τῶν δήμων, ἡ δὲν συνιστῶσι παρ' αὐτοῖς σχολεῖα κορασίων, ἡ δὲν στέλλουσι τὰ κοράσια τῶν εἰς τὰ ὑπάρχοντα τοιαῦτα, διότι αἱ πατροπαράδοτοι προλήψεις, παριστάσασαι τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ γυναικείου φύλου ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν ἀυστηρότητα τῶν ἀρχαίων ἠθῶν, ἀποτρέπουσι τοὺς πλείστους τῶν γονέων τοῦ ν' ἀπασχολῶσι τὰ κοράσια αὐτῶν, συμμεριζόμενα συνήθως τὰς οἰκιακὰς καὶ ἀγροτικὰς ἐργασίας τῶν γονέων, πρὸς ἐκμάθησιν γραμμάτων.

Εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ τοιαῦται ἰδέαι ἐκλείπουσι

βαθμηδὸν ἢ μετριάζονται καθ' ἡμέραν· ἀλλ' οὐχ ἦτον, καθ' ἣν σήμερον εὐρίσκεται μεταβατικὴν κατάστασιν τὸ ἔθνος, οἱ πλείστοι τῶν ὄρειων καὶ ἀπωκισμένων ἰδίως δήμων, καὶ ὀλόκληρος μάλιστα ἐπαρχία ἡ Δωρὶς δὲν ἔχουσιν οὔτε ἐν σχολεῖον κορασίων, καὶ διὰ τοῦτο, ἐν ᾧ τὰ σχολεῖα τῶν ἀφρένων ἐν διαστήματι τῆς τελευταίας δεκαετίας, ὑπερεδιπλασιάσθησαν, τὰ τῶν κορασίων μόλις ὑπερέβησαν κατὰ 24 τὸν πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀριθμὸν. Καὶ ἐννοῶ πάντοτε τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ μακρὰν τῶν πρωτευουσῶν, ὅπου εἶναι καὶ πλειοτέρα ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν γυναικῶν. Καθότι, δεσὸν διὰ τὰς πρωτευούσας, ἐκεῖ τὰ σχολεῖα τῶν κορασίων ὑπερνήξθησαν, καὶ ἰδίως ἐν Ἀθήναις, Σύρῳ καὶ Πάτραις. Καὶ τοῦτο διότι, πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἐκπαιδευόμεναι ὡς δημοδιδάσκαλοι, ἀδυνατοῦσαι, διὰ τὸ ὀλίγον τοῦ μισθοῦ, νὰ μεταβῶσιν εἰς τὰ ἐπαρχιακὰ σχολεῖα, ὅπου ἐξ ἀνάγκης πρέπει νὰ συνοδεύωνται καὶ ὑπὸ μητρὸς ἢ ἀδελφῆς, συνιστῶσιν ἰδιωτικὰ σχολεῖα ἐντὸς τῶν μεγαλοπόλεων, προτιμῶσαι νὰ ζῶσι παρὰ ταῖς οἰκείαις τῶν.

Ἡ δημοτικὴ ἐκπαίδευσις ἐν ταῖς ἐπτὰ νήσοις εὐρίσκεται κατὰ τὸ παρὸν εἰς οὐχὶ εὐάρεστον κατάστασιν. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι, ἐπὶ τῆς προστασίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν δημοτικῶν σχολείων ἦτον ὑπερβάλλον, καὶ πᾶσα σχεδὸν κώμη εἶχε καὶ τὸ σχολεῖόν της, ἀλλ' οἱ διδάσκοντες ἐν αὐτοῖς, ἱερεῖς οὐ πλείστοι καὶ ἐφημέριοι τῆς ἰδίας ἐνορίας, ἦσαν ὀλιγομαθεῖς, ἵνα μὴ εἶπω ἀμαθεῖς ὀλότελα. Μισθοδοτούμενοι δὲ παρεκτὸς τούτου καὶ ἀνεπαρκῶς (24—30 δραχμᾶς τὸν μῆνα, καὶ μερικοὶ 16 μόνον), μόλις ἐπῆρκουν πρὸς ἀπλὴν διατροφήν τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο οὔτε καιρὸν οὔτε καὶ ὕψους εἶχον νὰ ἐπαυξήσωσι τὰς γνώσεις τῶν.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐβελτιώθη βαθμηδὸν καὶ καθόσον ἐνεδέχτο μετὰ τὴν ἐνωσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε ν' ἀντικατασταθῶσι δι' ἐτέρων ἦτον δυνατὸν, οὔτε καὶ νὰ ἐκπαιδευθῶσι πλέον, ὡς ὑπερήλικες ἤδη οἱ πλείστοι, ἀνεγνωρίσθησαν μὲν, καθυποβλήθέντες εἰς ἐπιπόλαιόν τινα ἐξέτασιν, ὑπεχρεώθησαν δὲ νὰ ἐξοικειωθῶσι βαθμηδὸν πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν ἐν ὅλῳ τῷ Βασιλείῳ σύστημα τῆς διδασκαλίας· ἀλλ' οὐχ ἦττον εἶναι μακρὰν εἰσέτι τὸ νὰ κατορθωθῇ καὶ παρ' αὐτοῖς τὸ ὁμοιόμορφον καὶ τελεσφόρον τῆς διδασκαλίας, καὶ οὔτε ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν, οὔτε ἡ ἐξέλεγχξις τῆς προόδου εἶναι ἐφικτὴ τόγε νῦν ἔχον. Καθόσον καὶ ἡ μισθοδοσία αὐτῶν, καὶ τοὶ ἐξομοιωθεῖσαι πρὸς τὴν κατὰ τὰ λοιπὰ τοῦ Βασιλείου μέρη, βαρύνει ὀλόκληρος τὸ δημόσιον, ὡς τῶν δημοτικῶν προσόδων μὴπω προσδιορισμένων. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν Ζακύνθῳ, ὅπου ὑπῆρχον ἐπὶ τῆς ἐνώσεως 31 δημοτικὰ σχολεῖα, κατηργήθησαν πρὸ δύο ἐτῶν τὰ εἴκοσι, ὡς

ἀδυνατοῦ καθεστῶσης τῆς μισθοδοτήσεως τῶν διδασκάλων.

Ὡς πρὸς τὴν ὅλην δὲ τοῦ Βασιλείου διαίρεσιν, παρατηρεῖται ὅτι ἡ Πελοπόννησος ὑπερέχει τῶν λοιπῶν τριῶν τμημάτων κατὰ τὸ ποσὸν καὶ τῶν σχολείων καὶ τῶν μαθητῶν, κατὰ τὴν ἐφεξῆς ἀναλογίαν.

Στερεὰ τῷ 1869.

Σχολεῖα 368, μαθηταὶ 18967.

Πελοπόννησος.

Σχολεῖα 307, μαθηταὶ 28240.

Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου.

Σχολεῖα 117, μαθηταὶ 7483.

Νῆσοι τοῦ Ἰονίου.

Σχολεῖα 148, μαθηταὶ 5944.

Τῶν ἀριθμῶν δὲ τούτων παραβαλλομένων πρὸς τοὺς τοῦ 1868 ὡς ἐφεξῆς:

Στερεὰ.

Σχολεῖα 348, μαθηταὶ 19031.

Πελοπόννησος.

Σχολεῖα 488, μαθηταὶ 29380.

Νῆσοι τοῦ Αἰγαίου.

Σχολεῖα 107, μαθηταὶ 6986.

Φαίνεται ἐν μὲν τῇ Πελοποννήσῳ αὐξήσις σχολείων μὲν 19, ἐλάττωσις δὲ μαθητῶν 1140, ἐν δὲ τῇ Στερεᾷ αὐξήσις μὲν σχολείων 20, ἐλάττωσις δὲ μαθητῶν κατὰ 64.

Τὴν ἀνωμαλίαν δὲ ταύτην αἰτιολογεῖ ἔνθεν μὲν ἡ κατ' ἀρέσκειαν ἐκάστοτε αὐξομειώσεις τῶν ἰδιωτικῶν σχολείων, ἔνθεν δὲ ἡ πρὸ ἐνός ἔτους συρροὴ τῶν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος προσφυγόντων ἐκ Κρήτης ἀδελφῶν ἡμῶν, ὧν οἱ παῖδες ἐδιδάσκοντο ἐπὶ διετίαν ἐν τοῖς δημοτικῶν σχολείοις.

Ἐν Ἀθήναις τὴν 14 Μαΐου 1870.

Α. Δ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΣ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ.

(Ἐκ τῶν μαθημάτων τοῦ ἐν Ὁξωνίᾳ καθηγητοῦ Max Müller τὸ ὄ' τῆς 5' σειρᾶς.)

Οἱ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος γνωρίζοντες καὶ δυνάμενοι νὰ ἐκτιμήσωσι τὴν μεγάλην αὐτῆς ἀνάπτυξιν εἰς τὰ τῆς διανοίας, τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς αἰσθητικῆς ἀντικείμενα, πολλάκις ἐθαύμασαν βέβαια, ὅτι τοιοῦτο ἔθνος ἠδυνήθη νὰ παραδεχθῆ καὶ ἐπὶ στιγ-

μὴν μόνον ν' ἀνεχθῆ τοιαύτην θρησκείαν. Τί οἱ τῆς μικρᾶς πόλεως Ἀθηνῶν κάτοικοι ἐπραξάν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, τῇ ποιήσει, τῇ πολιτικῇ, καὶ γενικῶς ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ, εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν, καὶ ὁ ὑπὲρ αὐτῶν θαυμασμὸς ἡμῶν διπλασιάζεται, ὡσάκις διὰ τῆς σπουδῆς καὶ μελέτης τῶν γραμμάτων ἄλλων ἐθνῶν, τῶν τῆς Ἰνδικῆς δηλαδὴ, τῆς Περσικῆς καὶ Σινικῆς χώρας, δυνάμεθα νὰ συγκρίνωμεν τὰ τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰ ὑπ' ἄλλων ἀρχαίων ἐθνῶν παραχθέντα. Πάντων σχεδὸν τῶν ἔργων τοῦ σώματος καὶ τῆς διανοίας τὰ πρῶτα στοιχεῖα, ἐξαιρέσει τῆς θρησκείας, ὀφείλομεν τοῖς Ἕλλησιν ἡμεῖς οἱ Εὐρωπαῖοι, οἱ κληρονόμοι τοῦ ἐπὶ εἴκοσι μέχρι τριάκοντα αἰῶνας ἐπισωρευθέντος θησαυροῦ πνευματικῆς ἐργασίας. Ὅσον δὲ παράδοξον τοσοῦτον ἀνεπίδεκτον ἀντιλογίας φαίνεται ὅτι τὰ ἀριστουργήματα τῶν κατὰ πνεῦμα τούτων προγόνων ἡμῶν καὶ ἀρχαίων διδασκάλων, τὰ ἄσματα τοῦ Ὀμήρου, οἱ διάλογοι τοῦ Πλάτωνος, οἱ λόγοι τοῦ Δημοσθένους καὶ τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου, εἰ καὶ προεκάλεσαν πολλὰς καὶ ἀποτελεσματικὰς μιμήσεις, οὐδέποτε ὁμως μέχρι τῆς σήμερον ἀπεδείχθησαν ὑποδεέστερα τῶν ἔργων τῶν νεωτέρων χρόνων.

Πῶς οἱ Ἕλληνες ὑψώθησαν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦτον τῆς ἀναπτύξεως, καὶ πῶς αὐτοὶ μόνοι πρὸ παντὸς ἄλλου ἔθνους ἀνέωξαν πρῶτοι πᾶν σχεδὸν τῆς διανοίας μεταλλεῖον, ὅπερ ἔκτοτε μεταλλεῖται τὸ ἀνθρώπινον γένος; πῶς αὐτοὶ ἐρεῦρον καὶ ἐτελειοποίησαν πᾶν σχεδὸν εἶδος τοῦ πεζοῦ καὶ ἐμμέτρου λόγου, ὅπερ ἔκτοτε καλλιεργεῖται ὑπὸ τῶν μεγαλοφυεστέρων πνευμάτων τοῦ ἡμετέρου γένους; πῶς ἠδυνήθησαν αὐτοὶ νὰ ἐδραιώσωσι τὸ ἔδαφος τῶν κυριωτάτων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν καὶ νὰ τελέσωσιν ὑπὲρ τινῶν ἐκ τούτων ἐπινίκια, μένοντες καὶ νῦν ἔτι ἀπαράμιλλοι ἐν αὐτοῖς; εἶναι πρόβλημα, ὅπερ μέχρι τῆς σήμερον ἡμέρας οὔτε ἱστορικὸς, οὔτε φιλόσοφος ἠδυνήθη νὰ λύσῃ προσηκόντως. Ὡς ἡ πολιούχος αὐτῶν Ἀθηνᾶ, οὕτω καὶ ὁ τῶν Ἀθηνῶν δῆμος φαίνεται ὅτι εἰσεπήδησε μὲ πλήρη πανοπλίαν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἱστορίας; ὅσον δὲ καὶ ἂν ἀποβλέψωμεν εἰς τὰ τῆς Αἰγύπτου, Συρίας καὶ Ἰνδίας, μόλις θὰ δυνηθῶμεν ν' ἀνεύρωμεν μικροὺς τινὰς ἀλλοτρίους κόκκους σπόρου, οἵτινες τοσοῦτον θαυμασίως ἐκαρποφόρησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀττικῆς χώρας.

Ἄλλ' ὅσον πλέον θαυμάζομεν τὴν τῶν Ἑλλήνων μεγαλοφυΐαν, τοσοῦτον μάλλον πρέπει νὰ ἐκπληττώμεθα ἐπὶ τῇ παχυλότητι καὶ παραλογίᾳ τῆς ὡς θρησκείας αὐτῶν παραδοθείσης ἡμῖν. Οἱ ἀρχαιότατοι αὐτῶν φιλόσοφοι ἐγίνωσκον, ὡς ἡμεῖς, ὅτι τὸ θεῖον, ἵνα ᾖ αἰσθητὸν θεῖον, ἔπρεπε νὰ ᾖ αἰσθητὸν ἢ μηδὲν — ὅτι εἰς τὸ ἐνιαῖον αὐτοῦ ἀντίκειται τὸ πολυπληθές, — ὅτι οὔτε μέρη πρέπει νὰ ἔχῃ, οὔτε